

УДК 371.3(378)

Надія Вавілова,

кандидат історичних наук,

Національний університет оборони України, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0002-0939-7820>

DOI: 10.33099/2617-1775/2023-01/28-34

## СТАНДАРТИ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ НАТО

*Розглянуто сутність та зміст поняття «стандарт НАТО» та відповідних стандартів з військової освіти. Нормативно-правова база держав-членів НАТО у сфері освіти та підготовки офіцерів. Розглянуті поняття Гарантії якості та Політики забезпечення якості професійної військової освіти в закладах військової освіти НАТО.*

**Ключові слова:** заклади військової освіти НАТО; стандарти; професійна військова освіта; гарантії якості; освіта та навчання; політика забезпечення якості.

**Постановка проблеми.** На сьогодні одним з важливих завдань практичної реалізації сучасних принципів розвитку системи військової освіти є обґрунтування концептуальних засад формування професійних стандартів підготовки особового складу в системі військової освіти Збройних Сил України на підставі досвіду країн-членів НАТО. Процес реформування системи військової освіти в Україні, це необхідність адаптації вітчизняного законодавства до норм і стандартів країн-членів НАТО з урахуванням їх досвіду підготовки висококваліфікованих офіцерських кадрів та військових фахівців.

**Метою статі** є аналіз процесу забезпечення якості професійної військової освіти, що використовується установами військової освіти НАТО.

**Методи дослідження.** У статті використано систему загальнонаукових і спеціальних методів теоретичного та емпіричного дослідження (аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми, систематизація та узагальнення, логічно-порівняльний методи, системний підхід, контент-аналіз).

**Виклад основного матеріалу.** Дослідження сутності та змісту поняття “стандарт НАТО” та відповідних стандартів з військової освіти показало, що Альянс розробив і запровадив у свою функціональну діяльність ряд кращих зразків практики у адміністративній сфері, покликаних стандартизувати й оптимізувати підготовку військових фахівців відповідно до сучасних запитів, які є базовими орієнтирами для країн-претендентів на вступ до нього [2].

Нормативна система стандартів НАТО являє собою складну документаційну номенклатуру із стандартизації. Проте, її уважний аналіз дає підстави аргументовано стверджувати, що термін “стандарт НАТО”, в інтерпретації розробників з Альянсу, за змістом має два значення: широке (для загального вжитку) - як сукупна узагальнена назва всього масиву документів із стандартизації НАТО та вузьке (професійно орієнтоване) - як відібраний з декількох кращих, тимчасово еталонний зразок практики, що визнаний таким в офіційно закріплений спосіб та поширений серед країн-членів

Північноатлантичного Альянсу для обов'язкового використання. Саме в другому, вузькому значенні й слід розуміти стандарти НАТО стосовно їх запровадження на національному рівні держав-членів і країн-партнерів (включаючи Україну). В західній інтерпретації воно найточніше за змістом тяжіє до розуміння як зразка найкращої практики, який після ретельного відбору й присвоєння йому офіційного статусу набуває характеру своєрідного технічного регламенту в конкретній області діяльності Альянсу. Саме в такому сенсі їх тлумачать вітчизняні військові експерти [2; 4; 5].

Нормативно-правова база держав-членів НАТО у сфері освіти та підготовки офіцерів в якості основних документів встановлює політики і доктрини, які отримують подальший розвиток у системі директивних документів. Ця система регламентується ієрархією керівних документів-від МС 0458\3 “Політика НАТО: Освіта. Підготовка. Навчання та Оцінювання (Education, Training, Exercise and Evaluation Policy) (ETEE)”, яка видається Військовим комітетом НАТО (Military Committee, МС), що встановлює цілі професійної військової освіти офіцера, спільний навчальний простір для навчання офіцерів і середовище професійної військової освіти офіцера до спільної директиви двох стратегічних командувань НАТО (Bi-Strategic Command, Bi-SCs) “Освіта та індивідуальна підготовка (E&ITD) 075-007 від 10 вересня 2015 року”. Наведені керівні документи становлять базу для організації та провадження освітньої діяльності і підготовки як у навчальних закладах НАТО, так і в національних закладах держав – членів Альянсу (Центрів удосконалення/Centers Of Excellence) і партнерів НАТО [1].

Заклади військової освіти НАТО (ЗВО НАТО) прагнуть надати найякісніші знання шляхом постійного підвищення якості ресурсів, що надаються, а також впровадити процеси та процедури для забезпечення максимально можливого рівня якості своєї продукції та послуг для країн-спонсорів НАТО, а також для партнерів НАТО, Співтовариства інтересів військових підрозділів НАТО (Community Of Interest) (COI).

Гарантії якості (Quality Assurance) (QA) ЗВО НАТО – це використання допоміжного набору принципів, стандартів та критеріїв з метою розробки, впровадження, обслуговування та управління всією діяльністю ЗВО НАТО безпосередньо пов'язаної із забезпеченням необхідної освіти та умовами для індивідуального навчання (Education and Individual Training) (E&IT), які відповідають Політиці НАТО щодо освіти, навчання, тренувань та оцінювання (ETEE). Зовнішня підтримка забезпечення якості, керівництво та аудит забезпечуються штабом Верховного командування союзників з трансформації (Headquarters Supreme Allied Command Transformation) (HQ SACT).

ЗВО НАТО забезпечують відчутні покращення для НАТО та держав-членів за рахунок розвитку нових можливостей. Вони не дублюють будь-які існуючі основні функції та можливості НАТО, але можуть покращувати та розширювати можливості, які вже існують у механізмах командування НАТО (NATO Command Arrangements) (NCA).

Таким чином, ЗВО НАТО здійснюють:

- а. Надання інноваційних та своєчасних консультацій, предметної експертизи та підтримки;
- б. Підтримку розвитку існуючих та нових концепцій, Політики та доктрини;
- с. Забезпечують спеціалізовану освіту та навчання;
- д. Забезпечують внесок у загальний процес здобуття освіти НАТО, а також розробляють та підтримують незалежний та окремий процес здобуття освіти для Центрів удосконалення.

Таким чином, заклад військової освіти НАТО:

- а. Є охоронцем багатонаціональних концепцій, а також освіти та навчання в контексті поточних та майбутніх складних завдань;
- б. Є визнаним експертом з військової освіти та центром впровадження знань, а також основним каталізатором взаємодії та оперативної сумісності військового підрозділу у рамках комплексного підходу;
- в. Визначає напрямок його позиціонування та ефективності у всьому спектрі бойових дій.

Політика забезпечення якості застосовується до всіх функціональних сфер діяльності, послуг та продуктів ЗВО НАТО. Широке коло завдань у межах діяльності військового підрозділу призводить до того, що ці функціональні, професійні і технічні області безперечно пов'язані між собою, що потребує якісної і конструктивної структурної взаємодії. Всі функціональні напрямки діяльності є крос-функціональними, оскільки є внутрішніми та зовнішніми експертами-постачальниками. Політика забезпечення якості поширюється на всіх постійних та тимчасових співробітників ЗВО НАТО [1].

Процес забезпечення якості, що використовується установами військової освіти, стосується двох різних концепцій: Контролю якості (Quality Control) (QC) та Гарантії якості (QA):

а. Мета контролю якості - виявити недоліки з упором на результат процесу. Таким чином, контроль якості є реактивним процесом, що виявляє недоліки кінцевого продукту або послуги до того, як вони будуть випущені.

б. Гарантії якості (QA) спрямовані на запобігання недолікам з упором на процес розробки продукту або послуги. Це ініціативний процес. Мета QA — покращити процеси розробки та тестування, щоб продукт чи послуга підходили для передбачуваної мети, а недоліки (помилки) уникалися або принаймні зводилися до мінімуму.

Принципи управління якістю відображають процеси укомплектування персоналом та наявні ресурси, що сприяє постійному вдосконаленню всього персоналу ЗВО НАТО. Основні процеси визначені та підтримуються відповідними Стандартами операційних процедур (Standard Operational Procedures) (SOPs). Вони щорічно оновлюються в рамках внутрішнього процесу та подаються заступнику директора / начальнику штабу відповідного закладу військової освіти НАТО.

Рівень передового досвіду ЗВО НАТО залежить від його персоналу та його індивідуальних та колективних компетенцій. ЗВО НАТО складається з

багатонаціональної групи експертів з предметних питань (Subject Matter Experts) (SME) із сил військового призначення, а також інших збройних сил. Персонал ЗВО НАТО як військові, так і цивільні службовці відбирається відповідно до посадових інструкцій. Крім того, їхні безпосередні начальники щорічно оцінюють їх відповідно до національних стандартів та стандартів НАТО [1].

ЗВО НАТО є унікальними військовими установами НАТО, які забезпечують стійку роботу з усіх аспектів військових підрозділів по всьому спектру операцій НАТО. Вони розробляють широкий спектр продуктів і послуг для країн НАТО та інших замовників на основі річної робочої програми (Programme of Work) (POW), скоординованої зі штаб-квартирою SACT та схваленої Керівним комітетом (Steering Committee (SC) НАТО. ЗВО НАТО відрізняються цим, а також забезпечують навчання НАТО спеціально для спільних і комбінованих багатонаціональних підрозділів, включаючи підготовку до виконання місій [3].

Для сприяння освіті та навчанню (E&T), які відображають оперативні потреби НАТО відповідно до політичного та військового керівництва, ЗВО НАТО застосовують глобальну структуру програмування НАТО, зазначену в Директиві Vi-SC 75-2 про освіту та навчання.

ЗВО НАТО в рамках глобального програмування забезпечують виконання перетворення оперативних завдань у результат E&T на основі певних вимог органу, що запитує.

Зобов'язання ЗВО НАТО з підвищення якості E&T військових підрозділів має на меті забезпечити відповідність між навичками кожного учня та отриманням знань з відповідного курсу через співбесіду, відповідне керівництво та діагностичну оцінку.

ЗВО НАТО дотримуються принципів директив НАТО Vi-SC 75-002 та 75-007 (оновленої версії) для розробки курсів та курсової документації. Процес зазвичай починається з відповідного Аналізу потреб навчання (Training Needs Analysis) (TNA) для усунення нестачі підготовки, визначеної TNA або тренером Об'єднаних сил спеціальної дисципліни для військових підрозділів.

ЗВО НАТО застосовують модель системного підходу до навчання (System Approach to Training) (SAT) для аналізу, проектування, розробки, впровадження та оцінки існуючих (включаючи курси з джерел НАТО) або нових курсів (СОП 301) [1].

Програма забезпечення якості викладацького складу гарантує що персонал є кваліфікованим та компетентним, включаючи процедури, що визначають поточний рівень знань, фасилітаторів та запрошених доповідачів/лекторів.

Освітні ресурси за допомогою підтримки та інструментів гарантують доступність процесу навчання для кожного запропонованого курсу.

Освіту та навчання (E&T) ЗВО НАТО можна описати рядом особливостей або характеристик. Щоб визначити методологію навчання, потрібен огляд цих особливостей і характеристик.

Вимоги освіти і навчання ЗВО НАТО ґрунтуються на таких характеристиках/провідних символах:

**Гнучкість:**

Через асиметричність військової справи у різних середовищах потреби в кваліфікованому персоналі постійно різняться, що призводить до пошуку гнучкого індивідуального підходу до цих рішень. З іншого боку, виникає питання ефективності витрат, які зростають рік у рік. Система гнучкого E&T поєднує у собі ці основні атрибути сучасної освіти та забезпечує правильне навчання, правильними людьми, у потрібний час, у потрібному місці.

**Керований попитом:**

Ефективність E&T залежить від змін, що відбуваються в операційному середовищі і потреб військового підрозділу у всьому спектрі можливостей. ЗВО НАТО прагнуть надавати послуги, засновані на попиті E&T, де клієнт визначає та підтверджує професійні профілі. Також у розробці змісту курсів бере участь замовник.

**Активна участь:**

У сучасному навчанні активна участь учнів відіграє ключову роль у рамках навчання. Навчання, швидше за все, відбудеться, якщо воно відповідає досвіду учня та його інтересам. Значна мотивована участь учнів необхідність ефективного навчання. Скрізь, де це застосовується, учня просять виступити індивідуально чи в групі учнів (малі групи). Результати/продукти мають бути представлені індивідуально чи в групі. Протягом тривалості курсу роль фасилітаторів (коучей) змінюється поступово, але безперервно від постачальника завдань до консультування та керівництва студентами. Виступаючи як наставник, член парламенту навчального закладу НАТО наполегливо рекомендує та застосовує такий підхід до сучасного навчання, як інтерактивне навчання учнів, це є однією з важливих характеристик, в яку вкладається ЗВО НАТО.

**Комплексний підхід (Comprehensive Approach) (CA) та взаємодія:**

ЗВО НАТО відображають проблеми, що виникають разом з точкою зору НАТО на комплексний підхід та взаємодію. Від виконання дій військового підрозділу на тактичному рівні аж до комплексного оперативного планування Директиви (COPD) та результатів, які військовий підрозділ повинен представити в рамках цього процесу на операційному та стратегічному рівні, спосіб мислення, комплексний підхід та взаємодія рухають результатами, які представлятимуть учні.

**Прикладна сучасна громадянська освіта:**

ЗВО НАТО привели свою освіту та навчання у відповідність до сучасних підходів до навчання, які використовуються у цивільному світі сучасної освіти для дорослих. Громадянська освіта та навчання розвивалися протягом багатьох років, впроваджуючи нові способи навчання, з оновленою обстановкою для викладацького складу, студентів та середовища навчання. ЗВО НАТО працюють одночасно з розробкою змісту нових курсів, відстежують розвиток громадянської освіти для впровадження найсучасніших методів навчання, щоб

зберегти разом високі технології та знання. ЗВО НАТО активно запрошують обраних доповідачів з академічного середовища та співпрацюють з багатьма викладачами з військових та неурядових установ, чий досвід реалізований у навчальних планах курсів [1].

**Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.** ЗВО НАТО постійно збільшують свою продуктивність як у кількості, так і в якості досягнень та послуг, і очікується, що це продовжуватиме зростати. Стандарти якості визначені, реалізовані та відслідковуються для всіх продуктів та послуг ЗВО НАТО.

Практична реалізації сучасних принципів розвитку системи військової освіти Збройних Сил України є обґрунтування концептуальних засад формування професійних стандартів підготовки особового складу на підставі досвіду країн-членів НАТО. На сьогодні одним з важливих завдань є Процес реформування системи військової освіти в Україні, це необхідність адаптації вітчизняного законодавства до норм і стандартів країн-членів НАТО з урахуванням їх досвіду підготовки висококваліфікованих офіцерських кадрів та військових фахівців.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. NATO military police centre of excellence quality [https://www.google.com.ua/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=https://mpcoe.org/uploads/FOR\\_WEB/quality\\_assurance/2016\\_NATO\\_MPCOE\\_QA\\_Policy.pdf&ved=2ahUKEwjBz6bs2YD-AhXX\\_ioKHa-NBQsQFnoECAoQAg&usg=AOvVaw3Ux\\_QznlraRjdFC\\_GN1bA2](https://www.google.com.ua/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=https://mpcoe.org/uploads/FOR_WEB/quality_assurance/2016_NATO_MPCOE_QA_Policy.pdf&ved=2ahUKEwjBz6bs2YD-AhXX_ioKHa-NBQsQFnoECAoQAg&usg=AOvVaw3Ux_QznlraRjdFC_GN1bA2)
2. Невзоров Р.В. Стандарти НАТО з військової освіти як орієнтир для системи фахової підготовки до бойових польотів майбутніх льотчиків тактичної авіації. Військова освіта №2 (46), 2022 С.188-195.
3. Гетьманчук А., Зарембо К., Фахурдінова М. (2019). Україна і стандарти НАТО: як влучити у “рухому ціль”? : дискусійна записка. Київ: Центр “Нова Європа”. 16 с.
4. Голопатюк Л.С., Литовченко В.М. (2016). Стандарти Альянсу. Оборонний вісник. № 12. С. 4-9.
5. Хилько М. (2020). Питання сумісності та впровадження стандартів НАТО у взаємодії України з Північноатлантичним Альянсом. Громадська думка про правотворення. № 5 (190). С. 19-25.

#### REFERENCES

1. NATO military police centre of excellence quality [https://www.google.com.ua/url?esrcs&q&rctj&saU&urlhttps://mpcoe.org/uploads/FOR\\_WEB/quality\\_assurance/2016\\_NATO\\_MPCOE\\_QA\\_Policy.pdf&ved2ahUKEwjBz6bs2YD-AhXX\\_ioKHa-NBQsQFnoECAoQAg&usgAOvVaw3Ux\\_QznlraRjdFC\\_GN1bA2](https://www.google.com.ua/url?esrcs&q&rctj&saU&urlhttps://mpcoe.org/uploads/FOR_WEB/quality_assurance/2016_NATO_MPCOE_QA_Policy.pdf&ved2ahUKEwjBz6bs2YD-AhXX_ioKHa-NBQsQFnoECAoQAg&usgAOvVaw3Ux_QznlraRjdFC_GN1bA2)
2. Nevzorov R.V. Standarty NATO z viiskovoi osvity yak oriientyr dlia systemy fakhovoi pidhotovky do boiovykh polotiv maibutnikh lotchykiv taktychnoi aviatsii. Viiskova osvita №2 (46), 2022 S.188-195.
3. Hetmanchuk A., Zarembo K., Fakhurdinova M. (2019). Ukraina i standarty NATO: yak vluchyty u “rukhomu tsil”? : dyskusiina zapyska. Kyiv: Tsentr “Nova Yevropa”. 16 s.
4. Holopatiuk L.S., Lytovchenko V.M. (2016). Standarty Aliansu. Oboronnyi visnyk. № 12. С. 4-9.
5. Khylyko M. (2020). Pytannia sumisnosti ta vprovadzhennia standartiv NATO u vzaiemodii Ukrainy z Pivnichnoatlantychnym Aliansom. Hromadska dumka pro pravotvorennia. № 5 (190). S. 19-25.

## SUMMARY

**Nadiia Vavilova,**  
Candidate of Historical Sciences,  
National Defence University of Ukraine

**QUALITY STANDARDS OF PROFESSIONAL MILITARY EDUCATION IN NATO  
MILITARY EDUCATION INSTITUTIONS**

**Introduction.** *Today, one of the important tasks of the practical implementation of modern principles of the development of the military education system is the substantiation of the conceptual foundations of the formation of professional standards for the training of personnel in the military education system of the Armed Forces of Ukraine based on the experience of NATO member countries. The process of reforming the system of military education in Ukraine is the need to adapt domestic legislation to the norms and standards of NATO member countries, taking into account their experience in training highly qualified officers and military specialists.*

**Purpose.** *Analysis of the process of ensuring the quality of professional military education used by NATO military education institutions.*

**Methods.** *The system of general scientific and special methods of theoretical and empirical research (analysis of scientific literature, systematization and generalization of materials, logic and comparative, and content analysis) was used in order to fulfill the purpose of the article.*

**Results.** *The essence and content of the concept of “NATO standard” and the corresponding standards of military education are considered. The legal framework of NATO member states in the field of officer education and training. The concepts of Quality Assurance and Quality Assurance Policy of professional military education in NATO military education institutions are considered.*

**Originality.** *Today, one of the most important issues of scientific knowledge and practical realization of the modern principles of development of military education system is justification of concepts of development of professional standards of personnel training in military education system of the Armed Forces of Ukraine based on the National Frame of Qualifications and NATO nations experience. These issues should be resolved in relation with the national education law and regulations of development of the whole education system and military education. Meanwhile, there are a lot of problems in this sphere related to both long military education reform process in Ukraine and necessity to adapt the national law to NATO norms and standards considering the expertise of highly experienced officers and military specialists training.*

**Conclusion.** *The practical implementation of modern principles of the development of the system of military education of the Armed Forces of Ukraine is the substantiation of the conceptual foundations of the formation of professional standards for the training of personnel based on the experience of NATO member countries. Currently, one of the important tasks is the process of reforming the military education system in Ukraine, is the need to adapt domestic legislation to the norms and standards of NATO member countries, taking into account their experience in training highly qualified officers and military specialists.*

**Key words:** *NATO military education institutions; standards; professional military education; quality assurance; education and training; quality assurance policy.*